Wiązowna 2024-10-11

Prof. dr hab. Stanisław Wrzosek
Wydział Prawa i Administracji
Akademia Handlowa Nauk Stosowanych
w Radomiu

Pan Profesor dr hab. Jarosław Dobkowski
Przewodniczący Rady Naukowej
Dyscypliny Nauk Prawnych
UWM w Olsztynie

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

w odpowiedzi na pismo z dnia 26 września 2024 r. w sprawie recenzji rozprawy doktorskiej P. Magister Natalii Plona pt. *Status prawny doktoranta w polskim systemie prawnym*, przesyłam w załączeniu w/w recenzję. W recenzji oceniam rozprawę pozytywnie i wnoszę o kontynuację dalszego postępowania w sprawie nadania Pani mgr Natalii Plona stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych (dyscyplinie nauki prawne).

Łączę wyrazy szacunku

Wiązowna 2024-10-14

Prof. dr hab. Stanisław Wrzosek
Akademia Handlowa Nauk Stosowanych
w Radomiu

Recenzja
rozprawy doktorskiej magister Natalii Plona
pod tytułem
Status prawny doktoranta w polskim systemie prawnym
(ss. 235)

1. Formalne aspekty recenzji

Recenzja została sporządzona w wykonaniu uchwały nr 16/2021/RD Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 26 września 2024 r.

2. Ocena trafności sformułowania tematu i przedmiotu rozprawy

Temat napisanej przez magister Natalię Plona rozprawy doktorskiej pt. *Status prawny doktoranta w polskim systemie prawnym* jest sformułowany prawidłowo pod względem poprawności logicznej. Temat jest zgodny z przedmiotem pracy i jej treścią.

Autorka rozprawy podjęła się przedstawienia i analizy bardzo złożonych zagadnień wymagających ukazania wielu aspektów nie tylko o charakterze prawno-administracyjnym, ale także z zakresu prawa pracy i prawa finansowego. Na podstawie przeprowadzonych badań mgr Natalia Plona wskazała różnice w prawach i obowiązkach doktorantów pod rządem nieobowiązującej już ustawy z 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i pod rządem obecnej ustawy z 20 VII 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. We *Wstępie* do rozprawy Autorka stwierdziła, że *temat statusu prawnego doktorantów rzadko był analizowany w literaturze* (s. 7), co było asumptem do napisania niniejszej recenzowanej dysertacji. Istotnym wątkiem rozważań jest porównanie sytuacji prawnej doktorantów z prawami i obowiązkami przysługującymi studentom oraz pracownikom uczelni. Autorka stara się w dysertacji przedstawić doktorantów jako wyodrębnioną grupę społeczności akademickiej. Autorka stoi na stanowisku, że prawa i obowiązki doktorantów „zazębiają się" wprawdzie z obowiązkami i prawami studentów, ale są również zbieżne z prawami i obowiązkami pracowników uczelni. W swoich rozważaniach Autorka dąży do kompleksowej analizy przepisów prawnych normujących pozycję doktoranta i na tym tle określenie jego miejsca w

uczelni. Kwestia kompleksowego przeanalizowania statusu prawnego doktorantów nieodłącznie jest powiązana z kwestiami prawno-organizacyjnymi ich kształcenia. W związku z tym trzeba było porównać instytucję studiów doktoranckich (studiów III stopnia) z instytucją szkół doktorskich i należy z całą pewnością stwierdzić, że kwestia ta została w rozprawie bardzo wnikliwie przez Doktorantkę przeanalizowana. We *Wstępie* wyraźnie zostało stwierdzone, że kształcenie i status doktorantów zostały w dysertacji potraktowane jako ważny element Konstytucji dla Nauki (s. 10).

Reasumując, wybór przedmiotu rozprawy i sformułowanie tematu oceniam bardzo wysoko oraz uważam, że w pełni świadczy one o naukowej dojrzałości Autorki.

3. Ocena sformułowania celu naukowego oraz postawionych problemów badawczych

Autorka w precyzyjny sposób określiła główny cel pracy. Jako cel badawczy zostało wskazane *określenie stanu prawnego doktorantów kształconych w systemie studiów trzeciego stopnia oraz szkół doktorskich* (s. 7). Przedstawiony cel jest spójny z treścią rozprawy, a jego sformułowanie stanowił dogodny dla Doktorantki punkt wyjścia do przeprowadzenia zawartych w rozprawie rozważań.

Przy tak sformułowanym celu badawczym pracy Autorka postawiła i zweryfikowała w rozprawie następującą główną hipotezę badawczą: *pomiędzy uprawnieniami i obowiązkami doktorantów, a grupą studentów i pracowników uczelni istnieje dużo analogii* (s. 8). Przedstawiona została także hipoteza pomocnicza w brzmieniu: *regulacje zawarte w przepisach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym zmieniły częściowo pozycję prawną doktorantów, jednak nie doprowadziły do jednoznacznego wyodrębnienia tej grupy społeczności akademickiej* (s. 8). Jest to prawidłowo sformułowana hipoteza. Analizując jednak treść i cel rozprawy nasuwa się pytanie, czy w tym sformułowaniu hipotezy pomocniczej nie powinna być mowa o ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Kwestię tę należy wyjaśnić podczas obrony recenzowanej pracy doktorskiej.

Doktorantka w celu weryfikacji przedstawionych hipotez sformułowała w prawidłowy sposób następujące pytania badawcze: *Czy przepisy dotyczące nauki i szkolnictwa wyższego w dostateczny sposób pozwalają na identyfikację / odrębność doktorantów od innych grup społeczności akademickiej? W jakim zakresie prawa i obowiązki doktorantów są analogiczne z tymi, które podsiadają studenci? W jakim zakresie prawa i obowiązki doktorantów są zbieżne z tymi, które są przypisane pracownikom uczelni? Czy status prawny doktoranta uległ zmianie po wprowadzeniu Konstytucji dla Nauki?* (s. 8). Odnośnie ostatniego (czwartego) pytania nasuwa się pewna wątpliwość, związana z prawniczym charakterem dysertacji, w której

należałoby się raczej odnosić do aktów normatywnych, a nie do w zasadzie publicystycznego określenia przepisów składających się na reformę szkolnictwa wyższego.

Autorka w swoich rozważaniach oparła się na bogatej bazie źródłowej. Szczególnie pozytywnie należy ocenić optymalne wykorzystanie literatury związanej z analizowaną w rozprawie problematyką, zwłaszcza, że jak sama Autorka stwierdziła rozpoczynając dysertację, *temat statusu prawnego doktorantów rzadko był analizowany w literaturze* (s. 7). W rozprawie wykorzystanych zostało 156 publikacji (artykułów w czasopismach naukowych i opracowaniach zwartych). W rozprawie wykorzystane zostały w bardzo dobrym stopniu źródła prawa: międzynarodowego, unijnego i krajowego polskiego, a także prawo zakładowe oraz orzecznictwo polskich sądów administracyjnych, a także związane z tematem rozprawy dokumenty (dane statystyczne, opinie, wyniki badań i raporty).

4. Ocena przyjętych rozwiązań terminologicznych

Warta podkreślenia jest dbałość Autorki o wyjaśnienie przyjmowanych przez nią konwencji terminologicznych używanych w rozprawie, np. kluczowe dla recenzowanej rozprawy pojęcie doktoranta (s. 11 i n.) czy wskazanie w przypisie nr 1 (na s. 7), co na potrzeby pracy będzie oznaczać sformułowanie „pracownicy uczelni". Świadczy to nie tylko o zamiarze Autorki logicznego uporządkowania wywodu, ale również ułatwia czytelnikowi weryfikację prawidłowości i konsekwencji prezentowanych przez Autorkę poglądów oraz formułowanych wniosków.

5. Ocena przyjętych metod badawczych

Autorka zastosowała w rozprawie przede wszystkim metodę dogmatyczno-prawną, a posiłkowo wykorzystana została również metoda analityczno-syntetyczna i metoda prawno-historyczna. Uważam, że zostały zastosowane właściwe metody, które umożliwiły analizę, systematyzację i wykładnię obowiązującego prawa i porównanie go z poprzednimi uregulowaniami dotyczącymi prawnego statusu doktorantów w polskim systemie szkolnictwa wyższego.

6. Ocena konstrukcji rozprawy

Rozprawa, prócz *Wykazu skrótów*, *Wstępu* (zawierającego omówienie: tematyki badań, źródeł, literatury, celu pracy i hipotez badawczych oraz układu pracy, s. 7 – 10); *Zakończenia* (s. 198 – 208) oraz *Bibliografii* (s. 209 – 235), obejmuje trzy rozdziały podzielone na podrozdziały i mniejsze jednostki redakcyjne tekstu (s. 11 – 197).

Konstrukcja rozprawy jest prawidłowa w odniesieniu do podjętego tematu rozważań i zakresu poruszanych problemów. Praca jest dobrze przemyślana z punktu widzenia zawarcia w niej najważniejszych kwestii związanych z omawianą tematyką. Autorka przyjęła założenie prowadzenia wywodu naukowego od zagadnień natury ogólnej (takich, jak omówienie konstytucyjnego prawa do nauki i odniesienie się do ponadnarodowych regulacji dotyczących szkolnictwa wyższego) do kwestii szczegółowych (takich, jak uregulowania dotyczące rozprawy doktorskiej oraz publicznej obrony rozprawy doktorskiej i nadania stopnia naukowego doktora pod rządami obu omawianych w pracy najważniejszych ustaw związanych ze szkolnictwem wyższym).

Rozdział I został poświęcony przedstawieniu podstawowych pojęć związanych ze szkolnictwem wyższym. Duża uwaga poświęcona została Deklaracji Bolońskiej. Koncepcje zawarte we wskazanej Deklaracji Doktorantka słusznie uznała za punkt wyjściowy do rozważań kwestii związanych z prawnymi aspektami uznania doktoranta za studenta III stopnia kształcenia.

W Rozdziale II Autorka analizuje model kształcenia doktorantów w ramach studiów doktoranckich. W rozprawie zostały omówione przykładowe regulaminy studiów doktoranckich prowadzonych w wybranych przez Autorkę uczelniach. Na tym tle omówione zostały prawa i obowiązki doktorantów.

Rozdział III został zatytułowany *Model kształcenia doktorantów w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Jest to kluczowy dla całej dysertacji rozdział. Przedstawione zostały w nim nowe w odniesieniu do poprzednich uregulowań rozwiązania dotyczące kształcenia doktorantów. Uwaga została przede wszystkim zwrócona na organizacyjno-prawne aspekty funkcjonowania szkół doktorskich oraz znaczenie indywidualnego planu badawczego w programie kształcenia doktorantów.

Praca kończy się podsumowaniem zatytułowanym *Zakończenie*. Istotnym (i nieodzownym) uzupełnieniem rozprawy jest wykaz źródeł zatytułowany *Bibliografia*. Składa on się z 5 części: 1) Artykuły w czasopismach i opracowania zwarte; 2) Akty prawa międzynarodowego, europejskiego i UE; 3)Akty prawa krajowego; 4) Orzecznictwo; 5) Źródła internetowe.

7. Uwagi dotyczące treści rozprawy

Uwagi ogólne

1) Recenzowana rozprawa świadczy o bardzo dużej erudycji Autorki, jej dociekliwości w analizowaniu materiałów źródłowych, a także systemowym spojrzeniu na przedstawiane zagadnienia, a w szczególności na aprobatę zasługuje dogłębna analiza różnic w modelach kształcenia doktorantów w ramach studiów doktoranckich i w ramach szkół doktorskich (kwestia ta wyraźnie została zasygnalizowana w charakterystyce rozprawy znajdującej się we *Wstępie*; na s. 9).
2) Zaletą recenzowanej pracy doktorskiej jest staranne opracowanie *Wstępu*, w którym zostały precyzyjnie sformułowane wskazane już wyżej w niniejszej recenzji takie jego elementy, jak cel badawczy (s. 7), główna hipoteza (s. 8), hipoteza pomocnicza (s. 8) i pytania badawcze (s. 8), podstawowe tezy pracy (s. 10) i wykorzystane w rozprawie metody (s. 10).
3) W pracy zostały uwzględnione i przeanalizowane zarówno przepisy prawa powszechnie obowiązującego, jak i przepisy wewnętrzne wybranych jednostek (uczelni), co z całą pewnością podnosi walory dysertacji (kwestia ta również została zasygnalizowana w ramach Wstępu; na s. 9).
4) Autorka stara się nie tylko przedstawiać w rozprawie różnorodne stanowiska prezentowane w literaturze przedmiotu, ale również się do nich ustosunkowuje wyrażając własne poglądy odnoszące się do praw i obowiązków doktorantów (zob. np. s. 84 i n.)
5) W swojej rozprawie Autorka wyróżnia się bardzo wysoką kulturą posługiwania się językiem polskim (z punktu widzenia stylistyki i interpunkcji) oraz precyzyjności przedstawiania swoich myśli.
6) Zaletą rozprawy jest także umiejętne wspieranie się przez Autorkę podczas zasadniczego wywodu merytorycznymi przypisami, które nie są zwykłymi odsyłaczami do źródeł, ale służą rozwinięciu i zilustrowaniu głównego wątku rozważań, nie zakłócając przy tym prowadzonego wywodu (np. przypisy: nr 6 na s. 12; nr 111 na s. 41).

7) Doktorantka prawidłowo nawiązała w ramach prowadzonych rozważań do obowiązującej w Unii Europejskiej zasady subsydiarności (pomocniczości), która to zasada znajduje swoje odzwierciedlenie w tworzeniu uregulowań krajowych w zakresie szkolnictwa wyższego (zob. s. 31).
8) Kolejnym walorem pracy jest sięgnięcie po rozwiązania dotyczące praw i obowiązków doktorantów w wybranych uczelniach. Zostały nie tylko przedstawione wspomniane rozwiązania, ale Doktorantka porównała je pomiędzy sobą oraz wskazała istotne różnice i podobieństwa pomiędzy przedstawianymi przykładowymi rozwiązaniami na poszczególnych uczelniach (np. s. 57 i n.; s. 75 i n.; s. 82 i n.).
9) Autorka do podjętego w rozprawie tematu podeszła w sposób systemowy, gdyż oprócz uwarunkowań prawnych ukazała także pozaprawne aspekty kształcenia doktorantów, a w szczególności sięgnęła do danych statystycznych dotyczących doktorantów na studiach doktoranckich i w szkołach doktorskich w okresie l. 2012 – 2022 (s.127 i n.).
10) Na szczególną aprobatę zasługuje przedstawianie przez Autorkę krytycznych uwag dotyczących przyjętych rozwiązań prawnych. W tym zakresie można przykładowo wskazać na krytykę nieprecyzyjnych uregulowań dotyczących współpracy jednostek w zakresie kształcenia doktorantów (s. 139); krytyczne uwagi odnoszące się do uregulowań dotyczących konsekwencji utraty przez jednostkę uprawnień do prowadzenia szkoły doktorskiej (s. 141 i n.); krytyczne uwagi zostały także sformułowane odnośnie nieprecyzyjnych uregulowań dotyczących indywidualnego planu badawczego (s. 152 i n.). Na uwagę zasługuje również słuszne skrytykowanie przepisów dotyczących powołania promotora, a w szczególności powołania na promotora osoby będącej pracownikiem zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej w sytuacji, gdy właściwy organ uzna, że osoba ta posiada „znaczące osiągnięcia", a jest to pojęcie nieostre (s. 166 i n.) oraz krytyczne uwagi dotyczące powoływania promotora lub większej liczby promotorów, w szczególności przy rozprawach interdyscyplinarnych, gdy nie ma dyscypliny wiodącej. Bardzo pożądanym uzupełnieniem wywodu dotyczącego ostatniego wskazanego zagadnienia byłoby zaproponowanie przez Doktorantkę właściwego uregulowania tej kwestii. Proponuję, aby taką propozycję uregulowania Doktorantka przedstawiła podczas obrony pracy doktorskiej.

11) Na pozytywną ocenę zasługuje zwracanie w rozprawie przez Autorkę uwagi na kontrowersje, jakie w doktrynie wywołują niektóre z przyjętych rozwiązań związanych ze statusem doktorantów, np. kwestia stypendium doktoranckiego, a w szczególności czy ma ono charakter wynagrodzenia pracowniczego? (s. 190 i n.). Doktorantka odniosła się także do kontrowersji dotyczących porządków proceduralnych określających publiczną obronę rozprawy doktorskiej (s. 194 i n.).

12) W rozprawie brakuje jednak stanowczej odpowiedzi na pytanie: czy wprowadzenie obecnie obowiązującej regulacji dotyczącej szkół doktorskich można uznać za skuteczną zachętę do podejmowania działań związanych z awansem naukowym i jakie znaczenie ma w tym zakresie wprowadzenie indywidualnego planu badawczego. Kwestia ta powinna być omówiona przez Doktorantkę podczas obrony pracy doktorskiej.

13) Trzeba jednak także wskazać na niedociągnięcia konstrukcyjne występujące w rozprawie, a polegające na tzw. niepełnym podziale poszczególnych jednostek tekstu. Należy bowiem stosować zasadę, że jeśli dzieli się rozdział na podrozdziały, albo podrozdziały na mniejsze jednostki struktury pracy, to nie mogą pozostawać bez numeru i tytułu części tekstu znajdujące się na początku rozdziału (podrozdziału), a pierwszy podrozdział nie może zaczynać się w innym miejscu niż początek rozdziału. W rozprawie można podać następujące przykłady wskazanej nieprawidłowości przy podziale tekstu na jednostki redakcyjne, gdy część tekstu znajduje się poza podziałem na mniejsze jednostki redakcyjne: R. I a R. 1.1. (s. 11 – 13); R. 2.6. a 2.6.1. (s. 84 – 85).

Uwagi szczegółowe

1) Należy pozytywnie ocenić uwzględnienie w rozprawie specyficznych uwarunkowań, w tym prawnych, związanych z pandemią Covid-19, a w szczególności omówienie określonych ustawowo warunków przeprowadzania obrony pracy doktorskiej poza siedzibą podmiotu doktoryzującego (s. 195 i n.).
2) W *Zakończeniu* będącym w założeniu podsumowaniem przeprowadzonego w ramach rozprawy wywodu Doktorantka powinna przede wszystkim przedstawić własne przemyślenia i wnioski *de lege ferenda*, a tylko wyjątkowo wykorzystywać literaturę przedmiotu i nie prezentować poglądów innych autorów kosztem prezentowania własnych przemyśleń i opinii, które są najbardziej istotne w pracy doktorskiej.
3) W spisie treści nie zostały uwzględnione podpunkty 2.6.3.1. – 2.6.3.6.

4) W *Bibliografii* na s. 210 przy pozycji Wrzosek S., Domagała M. … jest wymieniony jedynie tytuł pracy zbiorowej (*Przegląd dyscyplin badawczych* ...), a powinien być przede wszystkim wskazany autor i tytuł znajdującego się w tej pracy zbiorowej artykułu naukowego, który został przez Autorkę wykorzystany w dysertacji.
5) We *Wstępie* Autorka nawiązuje do aktów normatywnych, np.: *Obecnie obowiązująca ustawa* ... (s. 7) bez konkretnego wskazania, o który akt chodzi, a w pracy o charakterze prawniczym wymagane jest zawsze odesłanie do dziennika promulgacyjnego, nie mówiąc o podaniu tytułu i daty uchwalenia ustawy.
6) W *Zakończeniu* na s. 200 znajduje się fragment „uchwalono rozporządzenie Ministra Nauki …", należy więc zwrócić uwagę, że minister jest organem monokratycznym, a „uchwalanie" wiąże się z realizacją kompetencji przez organ kolegialny.

8. Ocena źródeł wykorzystanych w rozprawie

Autorka w bardzo dobrym stopniu wykorzystała literaturę dotyczącą prawa administracyjnego, w tym także prawa unijnego, a także prawa konstytucyjnego, prawa pracy i prawa finansowego.

Jak to już zostało wskazane, w pkt. 3 niniejszej recenzji, oprócz źródeł prawa w rozprawie wykorzystanych zostały 156 publikacji naukowych, a także wykorzystane zostały związane z tematem rozprawy dokumenty (dane statystyczne, opinie, wyniki badań i raporty).

W dysertacji Autorka w bardzo dużym stopniu sięgnęła do orzecznictwa sądów administracyjnych.

10. Wniosek końcowy

Recenzowana rozprawa doktorska może być podstawą do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w ramach dyscypliny naukowej nauki prawne.

Rozprawa doktorska napisana przez magister Natalię Plona stanowi dojrzałe dzieło naukowe. Autorka wybrała interesujący, nie tylko z punktu widzenia teoretyczno-prawnego, ale również pod względem aktualnych potrzeb praktyki, przedmiot badań naukowych. Należy stwierdzić, że pod względem merytorycznym Autorka zrealizowała postawiony cel naukowy.

Reasumując, pod względem merytorycznym i formalnym recenzowaną rozprawę oceniam wysoko i stwierdzam, że rozprawa doktorska przygotowana przez magister Natalię Plona pt. *Status prawny doktoranta w polskim systemie prawnym* stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz świadczy o ogólnej wiedzy teoretycznej Doktorantki w zakresie dyscypliny nauk prawnych oraz dowodzi jej umiejętności analizy praktyki stosowania prawa.

11. Konkluzja

Dysertacja, której Autorką jest magister Natalia Plona, spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, treść recenzowanej pracy doktorskiej jest podstawą do stwierdzenia, że:

— Doktorantka posiada wystarczający poziom ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauki prawne;

— Doktorantka posiada umiejętności niezbędne do samodzielnego prowadzenia badań naukowych;

— Podjęte w pracy rozważania dają podstawę do pozytywnej oceny stopnia oryginalności rozwiązania problemu naukowego oraz sformułowania wniosków *de lege ferenda.*

Oceniając pozytywnie recenzowaną rozprawę wnoszę do Wysokiej Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o kontynuację dalszego postępowania w sprawie nadania stopnia doktora magister Natalii Plona.